

AZ ÉPÍTÉS OLYAN, MINT A TEREMTÉS MAGA

Dobai János DLA, Ybl Miklós-díjas, Budapest és Pest megye építészeti nivódíjával kitüntetett építész, a Műegyetem Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszékének vezetője, a Dobai Építésziroda Kft. vezetője és tulajdonosa

– Volt a családban építész?

– Nem. Apám mérnök volt, anyám vállalati adminisztrátor. Ő érdeklődött a képzőművészet iránt, volt otthon néhány művészeti album, amelyeket gyerekként forgattam. Az általános iskolát Budapesten végeztem, gimnáziumba Szombathelyre kerültem, ahol kollégiumban laktam. Az ottani környezetem hatására a fotózás kezdett érdekelni. Sokat fényképeztem, mondjuk úgy, hogy nem túl nagy sikerrel, de jó érzéssel. Mindenesetre úgy terveztem, gimnázium után a fotós pálya felé veszem az irányt.

– Mi térítette el ettől?

– Rendszeresen jártam Szombathelyen a megyei könyvtárba, fotóalbumokat tanulmányoztam. A szomszédos polcon építészeti könyvek sorakoztak, egyszer levettem az egyiket. Máig emlékszem rá, Jürgen Joedicke Modern építészettörténet című műve volt. Az a könyv fordította az érdeklődésemet az építészeti irányába. Végül a Műegyetemre jelentkeztem, sikeresen felvételiztem. Elvittek 11 hónapra katonának, majd 1972-ben elkezdtem a tanulmányaimat.

– Láttam a honlapján, hogy nagyon jó mesterei voltak: Gulyás Zoltán,

Janáky István, Reimholz Péter. Hogyan került kapcsolatba velük?

– Az első években dőcögösen ment a tanulás. Olyan tárgyakat kellett leküzdeni, amelyek nem nagyon érdekeltek. Harmadév elején került sorra a középület-tervezés, ahol Vajai Tamás lett a konzulensem. Ő javasolta, hogy a választott tervfeladatomat, mely egy műteremház-együttes volt, kapcsoljuk össze az előző évben nála végzett hallgató tervével. Ez a hallgató Petróczy Gábor volt, aki az Ipartervben dolgozott, az ötödik emeleten, Janáky István közelében. 1974-ben körül, az Ipartervben a szakma jobbitásán gondolkodó, mára legendás szellemi kör működött, amelynek Janáky István és Reimholz Péter voltak a szószólói. Egyetemistaként az ember egyfajta homályban él, próbál tájékozódni, megtalálni a helyét a világban. Nekem a Petróczyval való beszélgetések adtak irányt. Egyszer megkérdezte: ismerem-e Gulyás Zoltánt. Persze, nem ismertem, mint ahogy a mai egyetemisták sem nagyon ismerik a kortárs építészeket. Talán ekkor mondta, nézzem meg a Medicor új irodaházát a Visegrádi utcában. Odamentem, és szinte földbe gyökerezett a lábam. Mint valami UFO. Elvarázsolt az épület erejével, hatalmas világoskék üvegfalaival, gyönyörű részleteivel. Azonnal eldöntöttem, hogy Gulyás közelébe szeretnék kerülni.

– Hogyan sikerült?

– Gulyás külsős korrektorként, az Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezés Tanszéken, melynek akkor Szendrői Jenő

volt a vezetője, vett részt a komplex tervezés nevű tantárgy oktatásában. Ő lett a konzulensem, később, a diplomatervezés során is. Jó kapcsolat alakult ki közöttünk, Szendrői is támogató, így a diploma megszerzése után ömellé kerülhettem az Ipartervbe. Körülbelül másfél évig dolgoztam ott, majd elvittek még katonának. A leszerelés után nem sokkal pedig Miskolcra költöztem családommal, a Kollektív házba. Itt az ÉSZAKTERV-ben kaptam állást igen jó szakmai környezetben, melyet a Horváth István főmémők köré gyűlt építészek: Bodonyi Csaba, Ferencz István és évfolyamtársaim közül többen: Golda János, Noll Tamás, Novák Ágnes, Szőke László és mások alkottak. Az itt töltött idő sok önálló munkával, sikeres pályázatokkal telt, igen jó emlékeim vannak erről az időszakról. Családommal végre önálló lakásban élhettünk. 1980 őszén, az akkor induló mesteriskolai ciklusra sikeresen felvételiztem Csontváry Múzeum tervemmel. Megkerestem Gulyást, hogy visszamehetnék-e hozzá, lenne-e a mesterem. Nála azonban nem volt már hely, de Szendrői Jenő, a Mesteriskola vezetője Janáky Istvánhoz irányított. Így kerültem vissza az Ipartervbe, egy másik kiváló mesterhez.

– Hogyan lehet megtanulni, amit a mester átad, közben pedig megtalálni az embernek a saját stílusát, kreativitása önálló irányát?

– Nem tudom, van-e olyan, hogy valaki a saját stílusát formálja. Az ember egyre több dolgot ismer meg, egyre több összefüggést lát, megtanul módszereket, majd az adott feladatokon alkalmazza ismereteit, működteti megérzéseit. Elvesz, hozzátessz: mérlegel.

Janákytól sokat lehetett tanulni: művelt, iszonyúan szorgalmas és elkötelezett mesterem volt, a szépséges rajzok és a pontos szövegek forrása. Mindezekon túl a kiviteli terv készítésének a szenvedélyét is tőle tanultam. Az lesz, amit lerajzolsz (vagy: amit nem rajzolsz le, az biztosan nem lesz). Mikor 1980 őszén bekerültem az irodába, a

Gördülőcsapágy Művek Kresz Géza utcai irodaházának építkezése zajlott. Én két kis munkát kaptam, egy trafót és egy kis átalakítást a százhalombattai NAKI épület-együttesben. Miskolc után, ahol már elég nagy épületeim épültek meg szinte napról napra, majdnem a nulláról kellett újra kezdenem. Nem bántam, jól éreztem magam ebben a környezetben. Nem sokkal később egy nagyobb munka érkezett az egyik kerületi IKV központi telepének tervezése. A beépítési tervet Janáky egyedül készítette, azonban mindig mindent megbeszéltem velünk: Mátrai Péter és Medicz László dolgozott még a szobában. Ők korábban Janáky mellett dolgoztak, addigra azonban már önálló munkáinkon munkálkodhattak. Pista rajtunk kívül is sokaknak mutatta meg elképzeléseit. Részletesen és hosszasan, többször elmagyarázta, mit miért gondol úgy, ahogyan – mindez a gondolkodásnak rendkívül eredményes letisztító folyamata volt, melyben végül is kikristályosodtak az elvek. Az Ipartervben eltöltött évek a nyolcvanas évek elején különös, nagyon közeli, baráti, nagy intenzitású időszakot jelentettek számomra.

– Hogyan működött ez a konkrét munkák elvégzésében?

– A szavaknak, mint korábban mondtam, fontos szerep jutott, de ez véleménycsere volt, nem kötelező kompromisszumkeresés. Elfogadtuk egymás gondolatait, megoldásait.

Érdekesen alakult mindez a már említett IKV-munka esetében. A beépítési tervben hat különféle funkciójú épület szerepelt, melyek egy belső udvar köré sorakoztak. Az egyes épületek tervezését kisorsoltuk egymás közt. Sok közös beszélgetés után már önállóan dolgoztunk. Nem minden épület valósult meg, de a különböző építészeti karakterek a közös rendezéssel miatt mégis egységet képeznek.

– Meddig tartott ez a baráti és szakmai közösségi időszak?

– 1980 és '82 között voltam mesteriskolás, 1984-ig dolgoztam Janáky műtermében. Az 1980-as évek elején a kádári rendszer válsága már erősödött: a beruházások területén pangás volt, alig kaptunk

munkát. Volt állásunk az állami tervezőintézetnél, de csak lógattuk a lábunkat. Dévényi Tamás kollégámmal hetente sorra jártuk a bútorbizományokat, nézegettük a stílusokat, az egyedi megoldásokat, kitanultuk a bútor szakmát... A nyolcvanas évek derekán újra több lett a megbízás – de nem igazi, szakmai kihívást jelentő nagy munkák, hanem például IKV-házakban függőfolyosó-rekonstrukciók, alaprajz-módosítások. Én egy kicsit húztam emiatt a számat, nem lelkesedtem, szkeptikus voltam. Így át is kerültem egy másik műterembe, ahol ugyan kevésbé volt jó a szakmai légkör, de kaptam egy nagyon érdekes feladatot: a Chinoin Gyógyszergyárban egy injekcióüzem tervének előkészítését. Nagy energiákat szabadított föl bennem, úgy gondolom, jó eredmény született. Olyannyira, hogy egy kollégám, aki előzőleg dolgozott azon a területen, megkívánta, és visszaszerezte magának.

– Ön is szerzett magának újabb feladatot?

– A feleségem révén hozzájutottam egy nagyon szép munkához: a Várban a MAVAD-székház rekonstrukcióját tervezhettem. Gyönyörű barokk épület volt valaha, de többszörösen átépítve, akkor erősen le volt pusztulva. Nemcsak a felújítás volt a feladat, hanem a tetőtér beépítése is. Az injekcióüzem egy csúcstechnológiás, kényes, finom, tiszta terület, ultramodern technikával, a vadászok székháza pedig egy műemlék jellegű felújítás – mindkettő nagyon érdekes feladat volt, csak sajnos egyikből sem lett semmi. Ráadásul megint munkahiányos időszak következett.

– Hogyan jutott ki belőle?

– Akkor már kezdődött a magánszektor kiépülése. Persze, óvatosan, és nem

nagyon látszott, hogy mi jön ki belőle. Egy napon az Iparterv ebédlőjében odaült mellém, Reimholz Péter, hogy te Dobai, nem akarsz megint a Gulyással dolgozni? Reimholz Pétert nagyra becsültem, a mesteriskolán is jelentős szerepet vállalt, ha volt valamilyen munkám, amit megmutathattam, mindig megkerestem, és ő rendszerint jó véleménnyel volt ezekről. Mindez 1986-ban, az év végén történt. Addigra az IPARTERV „A” irodája Materv néven kivált az anyavállalatból, az igazgató Lázár Antal, majd Baráth Etele lett. Gulyás Zoltánnak volt egy korábbi, meg nem valósult munkája, a Magyar Rádió épületegyüttesének rekonstrukciója, benne egy új nagyzenekari stúdió. Ez a feladat került ismét napirendre. Gulyás mérsékelt lendülettel állt a munkához (mintha előre látta volna, mi lesz a vége), csak tologatta maga előtt a feladatot. Reimholz közreműködésével beszálltam a munkába, az adott feltételeket tovább fejlesztve, Gulyással együttműködve, nagyon sok munkával készült el a terv. Igényes, nagy munka volt, ami elismerést hozott nekem a Materven belül.

– Hozott-e új munkát is?

– A Matervnél formálisan nem Reimholz volt a vezető, de nagyon nagy befolyása volt a dolgokra. Egy nap letett az asztalomra egy dossziét – a Videoton székesfehérvári CD-gyárának anyaga volt benne. A Matervnek akkoriban sok megbízása jött a Videontól. A CD-gyár izgalmas, új feladat volt – az egész keleti blokkban az lett az első CD-gyártó üzem. A körülmények ismeretlenek voltak, nagyon nagy szabadságot kaptam. A CD-gyártás csúcstechnológia. Bizonyos fokig mégis hasonlított a korábban tervezett injekciógyárhoz. Amit korábban kigondoltam az injekciógyárnál, az – bár geometriai-

Budaörs, Általános Iskola

Passzázsház Budapest

lag más közegben – de itt is felhasználható volt: a kényes finom technológia bezárva egy a környezetével dacoló várba. Kívül rezisztens, durva felület, belül patikatisztaság. A csarnok harminc méter fesztávolságú terében folyik a CD-gyártás, a kétszintnyi belmagasság felső részét a hatalmas és bonyolult légtechnikai berendezés foglalja el. A nagy fesztávolság a technológia átrendezhetőségét teszi lehetővé, amely azóta már sokszor megtörtént átalakítás, fejlesztés miatt. A mesterlemezek (présformák) készítéséhez elkülönített tisztatér-részre volt szükség, a gyártó részben óriási műanyagprések, vákuumberendezések és nyomdagépek működnek, a technológiai fázisok közt robotok mozgatják a műanyaglemezeket. A gyár hipp-hopp megépült, és nagy boldogságomra pontosan olyan lett, amelyet korábban elképzelttem. Nemcsak nekem tetszett – Ybl-díjat kaptam érte.

– Mi volt a következő nagyobb munka?

– Azt is Reimholz Péternek köszönhettem. Akkor a Lágymányosi utcában az MTA SZTAKI ház tervezésével foglalkozott, de ezer más dolga is volt, ezért hívott, hogy segítsek neki. Ebbe a tervbe is beleástam magam, minden korábbi gondolatot felforgattam, átrendeztem. Míg egyszer csak egy lendülettel rám bízta az egészet. Végül, közvetlenül a CD-gyár után ezt is megépítették.

– Végre nemcsak a fióknak tervezhett...

– A rendszerváltozástól azt reméltük, hogy majd föllendülés lesz – de nem egészen így lett. A régi kapcsolatrendszerek megszűntek, az újakban pedig én nem voltam otthon.

Még terveztem egy nagy irodaházat a Tisza utcába, mely nem valósult meg, megépült néhány családi ház, majd megszűnt minden munka. Pár év csend után kaptam telefont Dévényi Tamás barátomtól, hogy lenne-e kedvem egy lakóházprojektben részt venni. Persze, igent mondtam. Eltelt egy év ezután, majd kaptam egy levelet Iványi György bankártól, az Inter-Európa Bank vezérigazgatójától: indul a Magház program, amely a nagyvárosi yuppie-rétegnek kínál kezdő, számos közösségi elemmel bővített lakásmegoldást. Válogatott csapat részeként állhattam munkába, mint a 2. Magház tervezője. Mire a tervek elkészültek, a projekt abban a formájában megbukott, az ingatlant eladták, az új tulajdonos – némileg megváltozott koncepcióval – megépíttette a házat. Az egyes rétegek színben és formában eltérő karakterűek – az alsó tömeg téglaburkolatos masszív lábazat, az egyforma lakások szintjei fehér vakolt felületűek, a legfelső két szint fémlemez burkolatú (lett volna). Azok a megoldások, amelyeket a Magház 2. tervhez kigondoltam, ebben a sok ele-

mében más, második változatban is helyet kaptak – és ebben a formában már meg is épültek. Az épület 2006-ra lett kész.

– Gyakori, hogy ilyen kacsaringós sorsa lesz az újszerű elképzeléseknek?

– Hasonló volt a SZÁMALK Központ sorsa, amelynek első változata (teljesen más helyszínen) meghiúsult, majd később máshol és másképp épült meg. Előtte azonban a SZÁMALK régi épületében, az Etele úton, addigra már nem használt nagyszámítógép (mainframe), helyiségcsoportját alakítottuk át 242 fős előadóteremmé. Mivel itt a termék belmagasságán nem lehetett változtatni, az illúziókeltés eszközeivel tágitottuk a teret: sarkait lekerekítettük, programozható rejtett világítást alkalmaztunk, így változtatni tudtuk vele a belső tér karakterét. A SZÁMALK új központja végül is új helyszínre: a Mérnök utcai általános iskola területére került. A négyszintes, oktatótermet, nagy előadót és tanszéki helyiségeket (lényegében irodákat) tartalmazó épület egyszerű, a panelházas környezettel nem konkuráló tömeg.

Az új minőséget az épület nagy nyílásai és a különös mintájú, sötét téglaburkolat hordozza. A belső is tartalmaz meglepetéseket: a kompakt formában levegős belső terek, különleges függesztett lépcsők találhatóak. Az épület szerkesztésében sok mindenben hasonlít a kicsit korábban tervezett 24 tantermes budaörsi általános iskola elrendezéséhez, annak ellenére, hogy szinte minden kiindulási körülmény más volt. A telken álló keskenyebb másik épület a homlokzatán is megmutatkozóan kettős tartalmú: az alsó szintjein oktatótermek, a felső két szinten kollégiumi szobák helyezkednek el.

– A jobb építészek előbb-utóbb önálló irodát létesítettek. Ön mikor szánta el magát erre?

– Ez is kacsaringós történet: 1998-tól ismét együtt dolgoztam Reimholz Péterrel. Sok munkája közül nagy áruházak rekonstrukciójának tervezésében vettem részt. 2000-ben a Gizella Malom és környezetének átépítési tervére kiírt megívásos pályázatot megnyertük. A további tervek készítéséhez megfelelő helyre: iro-

dára volt szükség. Amint azonban az irodát felállítottuk, beesett a Magház 2. terve is. Így a közös munka helyett mindketten saját munkáinkkal foglalkoztunk, használva a közös infrastruktúrát. Később azért volt közös munka is: a Generali Providencia Biztosító debreceni székházának tervén dolgozhattam. Mindez 2003 végéig tartott, ekkor hoztam létre saját irodámat, melyben a Passászház tervei készültek el először.

– Ön részt vett a szombathelyi Weöres Sándor Színház tervpályázatán is. Nyilván szerepe volt ebben a gimnazista kori helyismeretnek és kapcsolatoknak is.

– Terveztem családi házakat is, de igazából nagy épületeket szeretek tervezni. Kedvemre való kihívás volt a Weöres Sándor Színház, amely nemcsak színház, hanem kulturális központ, rendezvényterem és a helyi televízió stúdiója is egyben. Az épület egy hatalmas négyzet alaprajzú hátsó, amelynek központ részében a színház kapott helyett, a zsinórpádlás köré a tévéstúdió, a színház kiszolgáló és próbatermei sorakoztak, a rendezvényterem és a konferenciaövezet pedig részben a földszint alá került. Pontosan beillesztettük az épülettömböt a környezetébe. A nagy parkoló egy díszburkolatos tér alá került, amelyet városi park vesz körül. A helyismeretemet valóban tudtam kamatoztatni, személyes kapcsolataim azonban már régen megszűntek Szombathelyen.

– Mennyiben volt más az állami tervező vállalat, mint egy néhány személyes magántervezői iroda?

– Az Ipartervnél valaha 1100 ember dolgozott. Tudomásom szerint ma csak

néhány irodában vannak 40 főnél többen. Az állami cégeknél biztos volt a munka – a magáncégeknél nekünk kell megszerezni. Munkát nálunk nem annyira tudással, mint inkább személyes kapcsolatokkal lehet szerezni. Úgy gondolom, hogy én jó vagyok a munkák elvégzésében és a belső, szakmai kapcsolatteremtésben – a kifelé való kapcsolatépítésben kevésbé. Ez most, amióta kitört a válság nagyon hiányzik, hiszen alig van új munka. Sok embert nem tudnak eltartani a magánirodák, de így is csapatban dolgozunk – specializálódott alvállalkozókkal. A budaörsi iskola tervezésében (egyszer összeszámoltam) 60 különféle szakághoz tartozó kollégával terveztem, de abból csak ketten ültek az én irodámban. Nagyon sokat segít a számítógép is, megkönnyíti a munkámat. Sok mindent én magam meg tudok oldani a megfelelő programok segítségével.

– Ha a személyi kapcsolatok döntenek, ez azt jelenti, hogy nincs tiszta verseny a piacon?

– Nincs, (nem nagyon, ritkán) van tervezői verseny, mert nem olyan a helyzet, amely a tiszta versenyt lehetővé tenné. Elég jól ismerem a szakmát, Gulyás, Janáky, Reimholz három olyan mester, akiktől személyesen tanulhattam: tartást, elkötelezettséget, szorgalmat. Zavar a felszíniesség, a nyegleség, a porhintés. Úgy gondolom, hogy az építész nem egy hős, aki megengedheti magának, hogy más pénzén kísérletezzen, saját álmait valósítsa meg. A másik oldalon pedig sokszor ott az olyan megbízó, aki azt hiszi, a pénzéért ugráltathatja az építészt, a szakértőket. Az őszinte párbeszéd, a meg-

becsülés, a bizalom és szakértelem hiányzik mindkét oldalon. Mindketten, mindenki veszíteni fog. Reimholz Pétertől tanultam, hogy minden okos kompromisszumnak van hozama.

– Hogyan lehet megélni, ha nem ritkaság, hogy valaki csinál egy jó tervet, de nem valósul meg?

– Egy gondolat, egy terv akkor fejlődik be, amikor megvalósul az épület. Igaz, a tervezés a legaktívabb fázis, de ha nem valósul meg valami, az sem katasztrófa. Az intenzív gondolkodás eredményeként mindegyikben megszületik, kiérlelődik valamilyen idea, amely tovább él, tovább formálódik valamilyen későbbi tervben. Szerencsém van, mert egyetemi oktatóként azt is továbbadhatom a hallgatóknak, ami nem, vagy nem azonnal épül meg.

– Mit jelent önnek, hogy tanít az egyetemen? Ha nincs is megbízás, akkor is utalják a fizetést?

– Sokszor mondjuk, hogy az oktatás szolgálat: a fizetés arra sem elegendő, hogy egy egyetemi oktató regenerálja magát (értelmiségiként könyveket vegyen, utazzon, bővítse ismereteit). A kollégákkal, az érdeklődő hallgatókkal való beszélgetés, eszmecsere azonban minden körülmény ellenére inspiráló közeg. Sok helyen, kiváló mesterektől tanulhattam, sok szép munkában vettem részt, sikereket is elértem, öröm számomra, hogy tudásomat, ismereteimet továbbadhatom hallgatóimnak, kollégáimnak.

– Mennyire érzi megbecsültnek az építészt, az építészetet?

– Az építés, az építészet mindenütt a világon a gazdaság motorja. Az innováció, a fejlődés szellemi és anyagi helye és forrása. Az építés olyan, mint a teremtés maga. Magyarország ma nem épít. Képzett kollégáink munkanélküliek, hallgatóink külföldre mennek. Nincs műhelymunka, nincsenek alkotóközösségek, nincs meg a generációk közötti egészséges folyamat, mely a továbbélő tudás bázisát adja. Nemzedékek vesznek el. A megbecsültség is összefügg mindezzel.

Tanács István

MTA SZTAKI-ház

IX. évfolyam 2. szám

2014. nyár

495 Ft

Kószó József

EUROPÁI HAZÁK

ÉPÍTÉSZET és TECHNIKA

9 771787 926005

1 4002 >